

Prefaci

L'11 de setembre de 1714 Catalunya perdé molt més que una batalla, tot i la tenaç resistència de la ciutadania de Barcelona, organitzada al voltant de la seva milícia gremial, en una lluita que l'enfrontà al potencial militar d'Espanya i França. En comentar l'episodi en el seu llibre *Le siècle de Louis XIV* (1751), l'historiador parisenc François-Marie Arouet, més conegut per Voltaire, descrigué Catalunya com una *nació intrèpida i un dels països més fèrtils de la Terra i dels més afortunadament situats*. Catalunya, conclogué el filòsof, *pot prescindir de l'univers sencer, però els seus veïns no poden prescindir d'ella*. Per aquest motiu, els catalans, *malgrat el seu valor i el seu amor extrem per la llibertat, han estat subjugats en tot temps*, llevat del període en què estigueren governats pels seus propis sobirans.

Després de la desfeta —de la qual, tot just ara, commemorem el tricentenari—, els catalans hagueren d'assumir la seva condició de poble vençut per les armes i resignar-se a ser administrats per altres, amb la imposició de lleis, costums, llengua i cultura alienes. La reacció no seria ràpida. El país havia quedat malmès, la població trinxada i els recursos extingits, sota un règim de monarquia absoluta i inflexible. Calia, abans que res, recuperar-se, crear riquesa i regenerar el país amb els únics recursos disponibles —el comerç i la indústria—, una empresa complexa i no exempta d'entrebancs ni perills. Emergiria d'aquesta manera una nació moderna però sotmesa, amb una societat diversa, permanentment mobilitzada en defensa de la seva personalitat amenaçada.

Us presentem una panoràmica d'aquests tres-cents anys de lluita a través de vint episodis concrets, vint moments en què gran

Prefaci

part de la ciutadania ha sortit massivament al carrer per motius econòmics o socials, però també per un desig de recobrar la llibertat que li era negada. Cal advertir que només hem recollit els moments particularment rellevants, segons una selecció particular condicionada per l'extensió del llibre, de manera que nombroses manifestacions, algunes molt concorregudes, no apareixen o només són esmentades en algun o altre capítol. També hem exclòs les concentracions motivades per grans esdeveniments socials, enterraments o celebracions, matèria en què precisament Barcelona arribà a gaudir de gran prestigi internacional.

Ens hem limitat, doncs, a les accions reivindicatives que han sovintejat a la ciutat durant tots aquests anys, des de l'aixecament contra les Quintes de 1773 fins a la Via Catalana de 2013, un recorregut durant el qual veurem avalots, rebomboris, bullangues, revoltes, vagues, boicots i, sobretot, manifestacions, que han estat pacífiques sempre que les circumstàncies —i les autoritats— ho han permès. Hem procurat situar cadascun d'aquests episodis dins del seu context històric, però ens hem concentrat en la descripció dels fets, gràcies a la informació facilitada per les cròniques contemporànies de la premsa periòdica, quan això ha estat possible. La majoria de vegades també ho acompanyem d'un plànol, on hem situat els moviments i les característiques principals dels fets, així com d'algunes imatges, sovint extretes de publicacions de l'època.

En general, hem evitat la temptació de fer comparacions respecte d'altres ciutats i països en situacions anàlogues, tot i que no són escasses les opinions de diversos visitants il·lustres. El 1846, per exemple, Domingo Faustino Sarmiento, futur president de l'Argentina, observà: *Estoy por fin fuera de la España; como sabéis, nosotros somos americanos, y los barceloneses, catalanes; podemos, pues, murmurar a nuestras anchas de los que están allí en Montjuich con sus cañones apuntados sobre la ciudad. (...) Así son todos los catalanes; otra sangre, otra estirpe, otro idioma. No se hablan con los de Castilla sino por las troneras de los castillos.*

Menys entusiastes, però igualment aclaridores, són les paraules que va escriure el 1850 la viatgera francesa Joséphine de Brinckmann: *Fins i tot el caràcter dels habitants és essencialment distint dels de les altres províncies: tenen moltíssima més activitat, són més treballadors, però tenen també els defectes de tals qualitats: són més revolucionaris i revoltosos; és l'únic racó d'Espanya on es poden trobar republicans.*

Prefaci

La Campana de Gràcia, 23 de novembre de 1918.

El gran novel·lista francès Alexandre Dumas, per la seva banda, presencià les celebracions barcelonines de la Gloriosa, el 1868, i trobà que li semblava veure *amb els ulls oberts el més bonic dels somnis de la meua vida: la República Universal*.

Tampoc podem oblidar la famosa afirmació del filòsof alemany Friederich Engels, en considerar el 1873 que la història de Barcelona registrava més lluites de barricades que qualsevol altra ciutat del món. Naturalment, al·ludia a la lluita obrera, com s'hi referí l'anarquista gallec Antonio Loredó, en definir Barcelona com la *Rosa de Foc*, pocs dies després de la Setmana Tràgica, episodi colpidor que el comunista llibertari rus Piotr Kropotkin explicà d'aquesta manera en un discurs pronunciat a Londres: *Si tingués el temps i la fortalesa suficient per dir-vos tot el que el govern espanyol ha fet a Barcelona els darrers dotze anys, si pogués dir-vos-en totes les infàmies, us encendríeu d'ira i diríeu que és una llàstima que la revolta de Barcelona encara no hagi derrocat aquest govern poca-vergonya*.

Efectivament, en diverses ocasions Barcelona ha sorprès el món per la seva capacitat de mobilització, part substancial de la seva identitat. El valor simbòlic de la capitalitat i el pes de la demografia han fet de la ciutat el marc habitual de les grans demostra-

Prefaci

—¿Qué querrás ser, muchacho, cuando seas grande?
—President de la República Catalana.

La Campana de Gràcia, 22 d'abril de 1922.

cions catalanes, però cal no oblidar que Barcelona i Catalunya són dues realitats complementàries i indescribibles, fins al punt que una difícilment podria existir sense l'altra, un fet particularment rellevant quan arriba el moment de mostrar una voluntat que va molt més enllà d'uns determinats límits municipals. La permanent desavinença entre el poble català i el poder que el governa ha estat la causa principal de les mobilitzacions, perquè els reiterats intents de trobar un encaix raonable han acabat habitualment en fracàs, dins d'un context d'incomprensió, excessos autoritaris, arbitriarietats, pronunciaments, cops d'estat i dictadures, entre els quals emergeixen alguns períodes d'autogovern limitat.

El nexa comú dels vint episodis que us mostrem, doncs, és la participació massiva de la ciutadania, generalment vinculada a quatre conceptes: antimilitarisme, obrerisme, republicanisme i catalanisme. Quatre eixos bàsics que, amb més o menys fortuna, amb més o menys encert, han mobilitzat diverses generacions de catalans i catalanes. Potser per això ens resulten tan reconeixibles les vinyetes que reproduïm en aquesta pàgina i l'anterior, tot i que van ser dibuixades fa gairebé cent anys.

Com dèiem al principi, aquest any 2014 és transcendent per al futur del nostre país i hem trobat convenient fer una mirada enrere, per observar com els nostres predecessors s'enfrontaren al moment històric que els havia tocat viure, en els mateixos carrers i places que nosaltres omplim ara, amb anhels i esperances similars.

Ròmul Brotons i Elisenda Albertí